

שמעתיא עמיקתא

גליון תצ"א | פרשת נצבים | תשפ"א | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

נערך ע"י

הרה"ג יוחנן בורגר שליט"א

מו"ץ וראש כולל הוראה בשכונת רמות ב'

הלכות מצויות לראש השנה

ערב ראש השנה

תענית

נוהגים להתענות בערב ר"ה. (שו"ע רס"ה תקפ"א סעי' ב). ועי' במ"ב (ס"ה תקס"ב ס"ק ט) שהנוהגים כן אי"צ קבלה מבעוד יום כיון שמקובלים מנחה. וא"צ קבלה ולא השלמה, ואין קורין בו ויחל. (רמ"א ס"ה תקפ"א סעי' ב) ומ"ב (ס"ק טז). וי"א שמתענים עד חצות. (ביאור הלכה ס"ה תקס"ב ד"ה עד שיצא בשם הפמ"ג. וכ"כ שאילת יעביץ (ח"ב סי' קמז). וי"א שנהגו עד ב' או ג' שעות אחר חצות. (נסוד ושרש העבודה (שער המים פ"ה)). ועכשיו רבים נוהגים להתענות עד זמן מנחה גדולה, ומתפללים מנחה לפני שאוכלים כדי לומר תפלת ענוו, שאם כבר אינו מתענה אינו יכול לאומרו. (מ"ב ס"ה תקס"ב ס"ק י). אמנם ה"ש"ץ אין אומר ענוו בחזרת התפלה. (רמ"א ס"ה תקס"ב סעי' א).

להתפלל ביחידות ע"מ לומר ענוו ולאכול לאחר מכן
אם אין לו מנין, לא יתפלל ביחידות כדי שיוכל לומר ענוו, אלא יאכל לפני מנחה ואחר כך יתפלל בצבור ללא תפלת ענוו. (נא"פ למגן ס"ה תקפ"א ס"ק עג) והגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פ"ג אות כז).

במקום סעודת מצוה

אם חל ברית מילה בערב ר"ה, מצוה על בעלי הברית לאכול. והם אבי הבן, הסנדק והמוהל. (רמ"א (שם וס"ה תקס"ב סעי' ב)). וכן הדין למי שהזמינו בעה"ב. (מ"ב ס"ק יט). וכן כל שמשותף בסעודת מצוה או סיום מסכת יכול לאכול ולא להתענות. (מ"ב ס"ה תקס"ב ס"ק טז) והגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פ"ג אות כז). וכן הוא בארחת רבינו (ח"א ח"ב והשלמות ח"ג). ועיי"ש (ח"ד אות סא) ששנים הנהגות לצום אם טועמות אפי' בביתם משאריות של סיום אינו צמות, ועי' בזה ברמ"א ס"ה תקס"ב סעי' ב).

חולת קצת

חולה קצת פטור מלהתענות, אלא שיי"א שעליו לעשות התרת נדרים ע"מ להתיר האכילה. ויש מקילים בזה. (מ"ב ס"ק יט). וי"א שכיון שדעתו לחזור למנהגו (בשנה הבאה) אינו צריך התרה ע"מ להתיר האכילה. (דגמ"ר (ח"ד סי' רד)). ויש מחמירים בזה. (ש"ך (שם ס"ק ב)). ולהלכה י"א אם אינו מוצא מי שיתיר לו יש להקל במקום הדחק. (מ"ב (שם) ושער הציון (אות לג)). ולמעשה מורים להקל בזה אף לכתחלה. (שבת הלוי (ח"ד סי' לא אות ב), תשובות והנהגות (ח"ד סי' רז) ואולי"צ (ח"ד פ"ה אות יז ד"ה ומכל). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון רנ"ה).

הלש

בזמננו שהדורות חלושים לא נהגו כולם להתענות תענית זו, ומי שחלש אינו מתענה. (הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש מועדים פ"ג אות כז)).

טעיה ואכל

מי שטעה ואכל צריך להשלים התענית. (עי' בשו"ע (רס"ה תקס"ב) ובמ"ב (שם וס"ה תקמ"ט ס"ק א)).

דיני התפילות ותקיעת שופר

תחנון (בסליחות, בשחרית ובמנחה)

נופלים על פניהם באשמורת בסליחות (שו"ע רס"ה תקפ"א סעי' א), אף אם נמשכו הסליחות עד היום, מפני שרוב פעמים רגילים לסיים קודם עלות השחר, תקנו לנפול אף אם קורה פ"א שמשמשיך על היום. (מ"ב ס"ק כג). ועי' במ"ב בסי' קל"א ס"ק י"ט שכת' שלא נופלים על פניהם בערי"ה אם נוהגים בימי הסליחות להאריך עד היום. ויש לנהוג לאומרו אף במנינים שמתחילים לכתחלה הסליחות ביום. (הגר"ש"א זצ"ל (אשרי ישראל פמ"ה הגה סח)). אולם בתפלת שחרית ומנחה אין נופלים על פניהם. (שו"ע (שם)).

תקיעת שופר

אין תוקעין בשופר בער"ה (שו"ע ס"ה תקפ"א סעי' א), ע"מ להפסיק בין תקיעות דרשות לתקיעות דחובה (ואף כשחל יום א' של ר"ה בשבת ג"כ אין תוקעין בער"ש). ומ"מ מותר לתקוע לחתלמו, ולכתחלה יעשה כן בחדר סגור. (מ"ב ס"ק כד)).

מנחה

צריך להזהר להתפלל תפלת מנחה של ערב ר"ה בכוונה גדולה, ומאריכין בה קצת מאחר שהיא תפלה אחרונה של השנה. (מט"א (ס"ה תקפ"א אות נז)).

התרת נדרים

בערב ר"ה

נוהגים לעשות התרת נדרים בערב ר"ה כדי להנצל מעונש נדרים. (חיי"א (כלל קלח אות ה)). ויש נוהגים לחזור להתיר הנדרים פעם שנית בערב יו"כ. (מט"א (שם סוף אות מט)).

התרה לפני שלשה או עשרה

עושים התרה לפני ג' גדולים. אפילו הם קרובי משפחה. (שו"ע (ח"ד סי' רכח סעי' א)). נוהגים שהמתירים יושבים והנודר עומד. (ש"ך (שם ס"ק טז)). ויש נוהגים לעשות התרה זו לפני עשרה אנשים (כיון שאומרים בין בהקץ בין בחלום, והנודר בחלום צריך עשרה). (עי' בדעת תורה (ס"ה תירט על סעי' א)).

לפני נער שלא נתמלא זקנו

המתירים צריכים להיות גדולים שנתמלא זקנם. (רע"א (מ' ק' סי' עג) מובא בפתי"ש (ס"ה רכח ס"ק ב)). (כ"כ בבבב"ח בחיים (ס"ה כא) שאין סומכים על חוקה דרבא בזה. וכן פסק השבט הלוי (ח"ד סי' נד אות ד)).

בלשון שמבין

צריך כל אדם להזהר שיבין מה שהוא אומר, וע"כ מי שאינו מבין לשון הקודש עליו לאומרו בשפה שמבין. (חיי"א (כלל קלח אות ח)).

דקדוקי לשון

יש המדלגים בנוסח של התרת נדרים "דיינים מומחים" (כשעושים כן לפני ג' הדיוטות). (לוח אר"י (חדש אלול) בשם האדר"ת. אולם עי' בלקו"ט מהי"ח (ח"ג סדר ערי"ה עמ' ס) שכתב דאפשר לאומרו דהוא רוק דוד כבוד שחשובים עליו כדיינים מומחים). ויש מדלגים תיבות "בשם הוי' ברוך הוא" (לוח אר"י (חדש אלול) בשם האדר"ת). וי"א פלוג' גזירות משש"ן. (לוח אר"י (חדש אלול) בשם האדר"ת. וכן הוא בפתי"ש (ס"ה רלט ס"ק י)). ועי' בבנין ציון (ח"א פ"א) שכת' ליישב נוסח זה.

עבור אשתו

יש אומרים שאם רוצה האשה לעשות התרת נדרים על ידי בעלה, תמנה אותו שליח וילך בפני ב"ד המתירים ויאמר נוסח התרת נדרים בעדו ובעד אשתו, דהיינו שיאמר בפירוש שנדרנו ונשבענו אני ואשתי, והב"ד יאמר מותרים לכם וכו' בסתם, וכוונתם עליו ועל אשתו. ורק צריך שאשתו תאמר לבעלה מקודם אני מתחרטת על כל נדרים ושבויות ואסורים וקונמות וחרמות והסכמות וקבלות ומנהגים, ואתה תהיה שלוחי ותלך לפני בית דין להתיר לי על כל הנזכר. (רב פעלים (ח"ד או"ח סי' לד)). אולם לא נוהגים שהבעל יבקש התרה עבור נדרי אשתו, אלא הנשים סומכות על התרת נדרים של "כל נדרי" שאומרים בתחילת יו"כ. (הגר"ש"א זצ"ל (אשרי ישראל פמ"ה הגה עו והלכ"ש פ"א אות י), הגר"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי גליון ד הל' התרת נדרים הגה ה) והגר"ש"א שליט"א (חוט שני ר"ה)).

עבור כמה אנשים יהוד

יש נוהגים שכמה אנשים אומרים יחד סדר התרת נדרים. (הגר"ש"א זצ"ל (ימי הרחמים פ"ב הגה סז)). וי"א שאין לעשות כן אלא בשעת הדחק. (מט"א (שם אות מט)).

דרך הטלפון

במקום הצורך ניתן לעשות התרת נדרים דרך הטלפון. (שבת הקהתי (ח"ד סי' רלט)).

מופלא סמוך לאיש

מופלא סמוך לאיש (קטן מגיל י"ב שנים וקטנה מגיל י"א שנים) שנדרהים נדר, לא נהגו להתיר להם. (עי' בהלכ"ש (ח"ה פ"א אות י ובהגה שם) בשם הגר"ש"א זצ"ל). ואם רוצים שיתירו להם עושים להם התרה. (הגר"ש"א שליט"א (חוט שני ר"ה פ"א הגה א)).

מסירת מודעה

נוהגים בערב ר"ה למסור מודעה לביטול הנדרים. ודי למסורה לפני אחד וא"צ ג' אנשים. (הגר"ש"א זצ"ל (מבכשי תורה אלול תשנ"ה)). ומעיקר הדין ניתן לסמוך על מודעה זו לנענין קבלת דבר מצוה שלא בלשון נדר והתחייבות, וכן הנהגה טובה שנהג ג' פעמים בלא תנאי. (הגר"ש"א זצ"ל (מנח"ש ק"י צא אות כ והלכ"ש פ"א אות ט) ועוד פוסקים).

התרת קללות, נזיפות ועין הרע

יש נוהגים לקבץ עשרה בני אדם כדי שיתירו להם קללות ונזיפות ויבטלו ממנו עין הרע, ואם אין לו עשרה יעשה כן לפני שלשה. (החיד"א (צפור שמיר רס"י ב)).

הכנות לראש השנה

כיבוש, תספורת ולבוש

מכבסין ומסתפרין בערב ר"ה. (שו"ע (ס"ה תקפ"ב סעי' ד)). להראות שאנו בטוחין בחסדו יתי שיוצא לצדק משפטינו. ולא ילבש ברה"ג בגדים חשובים כבשאר יו"ט כדי שיהא מורא הדין עליו, אלא ילבש בגדים נאים שאינם חשובים כל כך. (מ"ב (שם)).

טבילה / תשעה קבין

יש נוהגין לטבול בער"ה בע"מ קרי. (רמ"א (ס"ה תקפ"ב סעי' ד)). ולא יקדים לטבול עד שעה קודם חצות היום. (מ"ב ס"ק כז). ואם אינו יכול לטבול מאיזה טעם, ישפוך על גופו ט' קבין מים. (מ"ב (שם)). ויכול לעשות כן ע"י מקלחת המצויה בבית. (שבת הלוי (ח"א סי' כד) ודברי יציב (ח"ז סי' יג). ובשו"ת זור"ע יקב"ס טז) וימלא בזה בתנאי שיהי נזיל בלי הפסק, אבל אם הם טפות מופסקות, ליה שפיכה, והוי כמו הרבה כלים. וכ"כ החלקת יעקב (ח"ד סי' קט). וכן פסק המנח"י (ח"ג סי' טו אות יא, ח"ד סי' כא וח"ט סי' לד). ובתשובות והנהגות (ח"א סי' קכג) כת' שאם יש מקוה או כשמיניע מקוה ראוי לטבול, וכשאין מקוה בינתיים יטבול בבריכה, וכשאין בריכה די במקלחת עד שימצא מקוה או בריכה, ע"כ. ויש שהחמירו בזה. (נחז"א (דרך שיחה ח"ב עמי תלד ודעת נוטה הל' קר"ש הגה צח), הגר"ש"א זצ"ל (הל' תג בתג ימים נוראים פכ"א הגה סב) והגר"ש"א שליט"א (דעת נוטה הל' קר"ש תשובה קד)).

קניית מקום לתפלות מכספי מעשר

במקום שאינם מטילים חיוב למתפללים לשלם דמי חבר לביה"כ, מותר לשלמו ממעשר. אולם עבור מקום בבתי"כ לימים נוראים, כיון שמי שאינו משלם אינו רשאי לשבת במקום שרצונו לשבת, א"א לשלם ממעשר. אלא שמחמת שהמחיר הנדרש הוא בעיקר עבור החזקת בית הכנסת, ניתן להוציא עד כשמונים אחוז מהסכום ממעשר כספים (והכל לפי הענין). (שמענו מגדולי הוראה שליט"א. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קצ"ב באורך בזה).

ראש השנה

אמירת לשנה טובה לחברו

נוהגין שכל אחד אומר לחברו "לשנה טובה תכתב". (שו"ע (ס"ה תקפ"ב סעי' ט)). ולקנבה יאמר תכתבי ביוד"ו. וי"א שיש לומר ג"כ ותחתם. ודעת הגר"א שאין לומר ותחתם. (מ"ב ס"ק כה). וי"א שנוהגים לברך שתכתב ותחתם לאלתר לחיים טובים. (חיי"א (כלל קלט אות ה)). ויש מוסיפים "לאלתר לחיים טובים ולשלום". (מגן הא"ף (ס"ה תקפ"ב ס"ק מ)). ויכולין לומר לשנה טובה תכתב כו' עד חצות היום. וי"א דדיינים הנ"ל שוים ביום שני. וי"א שבימים שני אין אומרים. (מ"ב ס"ק כה)).

ברכת שהחיינו

בהדלקת נרות

אשה הנוהגת לברך שהחיינו בשעת הדלקת הנרות, מברכת ביו"ט ראשון. וביו"ט שני תלבש בגד חדש או תניח פרי חדש ואז תברך שהחיינו. (מ"ב (ס"ה תר ס"ק ד)). ואם אין לה תברך בכל אופן. (עי' בשו"ע (ס"ה תר סעי' ב) ומ"ב (ס"ק ב)).

בקידוש ביו"ט

בקידוש ביו"ט ראשון מברכים ברכת שהחיינו. ובקידוש ליל שני, ילבש בגד חדש או יניח פרי חדש ויברך שהחיינו, (משום שיי"א שאין אומרים שהחיינו דתרווייהו יומי קדושה אחת היא). ואם אין מצוי לו בגד חדש או פרי חדש, עם כל זה יאמר שהחיינו. (שו"ע (ס"ה תר סעי' ב) ומ"ב (ס"ק ב)). ודעת הגר"ש"א זצ"ל (מנח"ש ק' ס' ד) דפירות חדשים שרופצ לאוכלם בליל א' דר"ה אין נכון להניחם לפניו בשעת הקידוש כדי לפוטרום בברכת שהחיינו שמברך על היי"ט, אלא יברך עליהם בברכת שהחיינו בפני"ע. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון קכ"ד).

שמיעת התקיעות בעודו מתפלל

יחיד שלא סיים תפילת לחש והגיעו צבור לתקיעות, יפסיק בתפלתו וישמע התקיעות, אך לא יאמר "היום הרת עולם וכו'". [עני באגימ (אורח חיים סי קע וח"ב סי ד)].

מצוה בו יותר מבשלוהו

אין מצוה שופר משום מצוה בו יותר מבשלוהו כי עיקר המצוה בשמיעת התקיעה. [מט"א (סי תקפה אות י) ועי בזה בשמעתא עמיקתא גליון ע"א].

לתקן את הבעל תוקע בעודו מתפלל

מקום שנוהגים לתקוע בתפילת לחש, ובעל התוקע טעה, אסור לשוח באמצע ולגזור בו, שכבר יצאו בתקיעות דמיושב. ואף אם לא שמעו התקיעות דמיושב יחזור ויתקעו אחר התפלה אותו סימן שטעה ודיו. [מ"ב (סי תקצא סי"א)]. ומ"מ נוהגים לעשות לו איזה תנועה וממילא יבין הבעל תוקע שטעה ויתקן. [כח"ח (אות ה)].

החיובים והפטורים מתקיעת שופר

חובת הנשים

אשה פטורה ממצות שופר משום שהיא מ"ע שהזמן גרמא. [שו"ע (רס"י תקפט סי ג)]. ו"י"א שמי"מ קבלו עליהן חובה לשמוע קול שופר. [נ"א מבטושאטש (סי תקפט סי ג)]. ח"י"א (כלל קמא אות ז) ותורה לשמה (שאלה קנב). ובן אש חי (נצבים אות ז) כתב שרוב הנשים קבעו מצוה זו עליהן חובה ולכן האשה שנהגה בכך כמה שנים נעשה עליה חיוב, ע"כ. אולם במ"ב לא כתי שקבלו עליהן חובה. ובשולמתי חיים (סי שט) כתב שמצוה זו לא קבלו עליהן חובה כיון שבמה שאינו בידן לא קיבלו עליהן חובה. ועי בשבט הלוי (ח"ח סי קמז). **כמה קולות עליהן לשמוע**

נשים אינן צריכות לשמוע אלא ל' קולות (ולא מאה קולות, עיי הפרטים בזה הלחן). וכן נוהגים כשתוקעים לנשים. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פט"ז אותיות כח-ט)].

תקיעה לנשים

אף על פי שגנשים פטורות, יכולות לתקוע בעצמן. וכן אחר שיצא כבר יכול לתקוע להוציאן. אלא ש"י"א שאין מברכות (אף ברכת שהחינו), וכמו"כ אחרים לא יברכו עבורם. [שו"ע (שם סי ג) ודעת הגר"ש"א זצ"ל (הליכות ביתה מבוא אות כא) שלפי השו"ע שאין מברכים אף שהחינו. ואף לסוברים שאין ערבות, מ"מ משמע מהפוסקים דיצא מוציא וי"ל דלא בעינן לכי"ע ערבות באופן זה כיון שאין חיובת במצוה כלה ודי בזה ששומעות מבר חיובא. (ועיי בתוס' ר"ע א"ר שפי"ג שאף שיצא חשיב בר חיובא)]. וכן המנהג אצל רוב בני מדינת המעדות המזרח. והנהוג אצל בנות אשכנז שהנשים מברכות על מצוה זו (ושאר מ"ע שהזמן גרמון) ועל כן יברכו לעצמן, אבל אחרים לא יברכו להן אם כבר יצאו. [רמ"א (שם)]. ו"י"א שעדיף שהתוקע לנשים יתקע בעורן קודם שישמע התקיעות בשביח"כ, ע"מ להוציאן יד"ח הברכה, אבל י"א שלא יתקע בני שעות ראשונות משום שאז מופקד דינא ואין כדאי לתקוע ביחידות, אלא יתקע להן אחר תקיעות שביחיה"כ והם יברכו לעצמן ואין שיוכין בלבו שלא לצאת בתקיעות ביה"כ"נ ואז יוכל אחי"כ לברך בשבילן. [מ"ב (סי"א)].

קטנים שהגיעו לחינוך

קטנים שהגיעו לחינוך יש לחכנם במצוה זו וע"כ יש להביאם לבית הכנסת, ומ"מ יזהירם שישמעו התקיעות ולא יבלבלו להצבור. [מ"ב (סי"א טז)]. וחובת חינוך לענין זה הוא מיד שמבינן ענין מצוות תקיעת שופר, כל קטן לפי חורפיה. [עיי במ"ב (סי שג ס"ק ג) והאר"כ בזה בס"ד בספר שמעתא עמיקתא – הלכות קטן וחינוכו]. אולם אין חובה לחנך קטנה למצוה זו כיון שהיא מצוה שהזמן גרמא ונשים פטורות ממנה. [נפשות]. ואע"פ שיש נשים שקבלו ע"ע חובה לשמוע מ"מ אין חיוב זה חל על צאצאיהם, אא"כ גם הן יקבלו זאת ע"ע כשיגדלו. ועיי וי"ד יוסף (וי"ד סי ד"ה ועל מה שהקשה), שבט הלוי (ח"ו סי"ג) נט ד"ה והגדר וחי"ה סי קכט אות ב)].

מפתתק אב שמע תקיעת שופר

מי שמסתפק אם שמע קול שופר, ביום א' שהוא מן התורה, תוקע ואינו מברך. וביום ב' שאינו אלא מדי"ס א"צ לתקוע, דספק דרבנן להקל. [מ"ב (סי תקפה ס"ק ה)].

דיני הברכות

נוסח הברכות

קודם שיתקע יברך: לשמוע קול שופר. [שו"ע (סי תקפה סי ג)]. ובדיעבד אם בירך לתקוע בשופר, או על תקיעת שופר, או לשמוע בקול שופר, יצא. [מ"ב (שם ס"ק ז) דלא כפרי"ח]. תגיבת "קולי" גביה אין קולו ויאר"ך קצת. [מט"א (סי תקפה אות ג)].

ברכת שהחינוך

ביום ראשון של ר"ה מברכים ברכת שהחינו. וביו"ט שני, דעת השו"ע שלא מברכים. ואם חל יו"ט ראשון בשבת, מברך שהחינו ביום השני. [שו"ע (סי י"ה סי ג)]. אולם דעת הרמ"א שיש לברך שהחינו אף ביום שני (אפילו אם חל יום ראשון בחול), וכן המנהג אצל בני אשכנז. ומ"מ להתחילה טוב שיתקע הבעל תוקע בגד חדש ויכוון לפטור גם מצות שופר. [רמ"א (שם)]. ובן ספרד השומע עומד וקולע שילבש מ"מ אשכנז ביו"ט שני של ר"ה, מותר לו לענות אמן על ברכת שהחינו, אע"פ שלמנהג הספרדים אין מברכים, דהואיל וכך הוא סדר המברך לא חשיב הפסק. [הגר"ש"א זצ"ל (הלכות ש"ב פ"ב הנה כב)].

כיוסי השופר בשעת הברכות והתפלה

יש נוהגים לכסות השופר במפה בשעת הברכות. [א"ח (סי תקפה אות ח) בשם הגהות מנהגים (אות ק) ובאר היטב (ס"י תקצא)]. ומ"מ יש להחזיק השופר כשמברך. ועל כן יתחוב היד תחת המפה ויחזונו או יחזיקנו ע"י המפה. [אלף המגן (שם ס"ק ז) בשם סדר העיב"ץ, וכה"ח (אות יד)]. וכמו כן לפי המנהג הנ"ל יש לכסות השופר (ואם יש לו כמה יכסה את כולם) בין סדר וסדר ובכל שעת התפלה בשעה שאין תוקעין בו. [כח"ח (שם) ואלף המגן (אות ו)]. ויש נוהגים כן על אף שלא נוהגים לכסותו בשעת הברכות. [אלף המגן (שם ס"ק ה)]. ועיי"ש ובאבני"ז (סי תלא) הטעם לכיוסי השופר]. **לא שמע הברכות מהש"ץ**

מי שבא לבית הכנסת אחר שבירך הש"ץ הברכות קודם שהתחיל לתקוע, יברך לעצמו בלחש. [מ"ב (סי תקפה ס"ק א) וכה"ח (אות ד)]. ואם הבעל תוקע התחיל לתקוע כשהוא עודו מברך, אם כוון לצאת ידי"ח התקיעות והברכות, יצא. [עיי היטב במ"ב (סי קסו ס"ק מה) ובשעה"צ (שם אות ג)]. ועיי בזה בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח]. **לא בירך עד ששמע ל' קולות**

י"א שמי שלא בירך לפני התחלת התקיעות, אפילו אם שמע ל' קולות (כי בזה ייד"ח מה"ת) עדיין רשאי לברך. [פרי הארץ (סי ט) ועיקר הד"ס (סי ל אות א)]. וי"א שבאופן זה שוב אינו יכול לברך. [כח"ח (אות לט) משום סב"ל, עיי"ש]. והעיקר לבני אשכנז כשיטה הראשונה. [כן מבואר בשערי ברכה (דני ברכת מצות סי תקפה אות ה) הובא להלן. וכן משמע מהפרי"ח (סי"ג) ומחאלף למטה (סי"ט)]. ועיי בכח"ח (אות ל)]. **זמן הראוי לברך כשלא שמע הברכות**

אם לא הספיק לברך עד שהבעל תוקע התחיל לתקוע תקיעות דמיושב, יש מי שאומר שיתין ויברך קודם שישמע התקיעות דמעומד. [שערי ברכה (שם)]. וי"א שיכול לברך אפילו בסדר דמיושב כל שנשאר התקיעות לשמוע (אלא ש"י"א שאם כבר שמע ל' קולות שוב אינו מברך). [פרי"ח (סי"ג), האלף למטה (סי"ט) וכה"ח (אות ל)]. ועיי בפמ"ג (אי"א ס"ק א)]. ויברך בין סדר לסדר. וכן עיקר. [קיצור הלכות המועדים (תקיעות אות כ)].

הגיע באמצע התקיעות, מתי מברך

מי שכנס לאחר שכבר התחילו התקיעות (מצוי מאד אצל נשים), אם כבר התחילו לתקוע הסימן האחרון (תר"ת), וכמו כן אם לא היה נוכח לגמרי בתקיעות דמיושב, בירך בחזרת הש"ץ לפני תקיעות דמעומד. [קיצור הלכות המועדים (דני"ס לתקיעות אות כו ע"פ המאיר"ך). ובמקום שתוקעים בתפלת לחש יברך לעצמו בתוך תפלת מוסף שלו לפני תקיעות דמלכויות, אך אסור לו לברך באמצע ברכה של תפלת מוסף רק בין ברכה לברכה. [הגר"מ"ק שליט"א (חוט שני ר"ה) וקיצור הלכות המועדים (ש)].

מברך עבור אחרים (והוא כבר יצא)

אין חילוק בין אם מברך לעצמו, או שכבר יצא ומברך להוציא אחרים, בכל אופן מברך התוקע שתי ברכות הנזכרות. [רמ"א (סי תקפה סי ג)]. ומ"מ אם כבר יצא התוקע בעצמו, אם הם פחות מתי טוב יותר שיברכו השומעים בעצמן שתי הברכות, אא"כ אינם יודעים לברך בעצמן, ומנהג העולם להקל להוציאן בכל אופן ואין למחות בהם כי כן הוא עיקר מדינא. [מ"ב (שם) ושעה"צ (אות ט)].

מהליף שופר באמצע התקיעות

אם נטלו השופר באמצע התקיעות והביאו לו שופר אחר א"צ לברך. אבל בין ברכה לתחילת התקיעות צריך לברך. [מ"ב (סי"א ד)]. ומ"מ אם היה השופר מונח לפניו על השולחן א"צ לברך שוב, שמסתמא דעתו היתה על כולם. [מ"ב (סי"א יח)].

התחיל ואינו יכול להשלים

אם התחיל לתקוע ואינו יכול להשלים, ישלים אחר ואפילו ג' או ד'. ודי בברכה שבירך הראשון, והוא שיהיו שם התוקעים האחרונים בשעת ברכה (דאם לא היו שם באותה שעה צריכים לברך לעצמן בלחש קודם שיתחילו לתקוע, אך אם כבר יצא ידי חובתו תוקע בלא ברכה, כיון שהצבור כבר שמעו הברכה מהראשון). ואפ"י אם בירך ולא יכול לתקוע כלל, השני תוקע בלא ברכה ולא הוא ברכה לבטלה (כיון שהשני יוצא בברכתו). [שו"ע (שם סי ג) ומ"ב (סי"א יא וב)]. ועיי בשעה"צ (אות כד) דאפי"א והלך לו או שתסמו אונן ולא שמע, אעפ"כ לא הוי לבטלה כיון שהשני יוצא בה. ומ"מ לתי"א אסור לאי לצאת ולא לשמוע התקיעות, דאין כדאי שיברך זה ע"ד שיתקע אחר]. **בירך, ונשמעו תקיעות מבהכ"כ הסמוך**

אם אחר הברכות שומעים קול שופר מבית הכנסת הסמוך, נראה שיש להמתין בין הברכה לתקיעות כי יש סוברים שיש בקולות אלו משום הפסק בתקיעות ונמצא ברכתו לבטלה (לשיטות אלו). [עיי בשו"ע (סי תקצ סי ח) שאף בתקיעות במתעסק יש משום הפסק. ודעת המ"ב שיש לחוש לדבריו לבתחלה, וע"כ כתי שיש להזכר כששומע תקיעות מבהכ"כ הסמוך, וע"כ ר"י דבני"ד יש להמתין עד שיגמרו לתקוע. ואע"פ שהמ"א חולק על השו"ע כמבואר במ"ב, מ"מ אין לחוש משום הפסק כי הוא לצורך התקיעות ואינו חשבי הפסק. ואף להמ"א סי"א קס"ז דס"ל שאסור לומר האכילנו את הבתמה לפני שמתחיל לאכול ע"מ להנצל מאיסור דרבנן מ"מ הכא שאני שהוא לצורך התקיעה עצמה ועוד דהוי הפסק בשתיקה דקיל טפי כמבואר במ"ב בסיומן ר"י. ועוד דהכא חמיר טפי כי למחמירים מפסיק בדי"ס כשתוקע, ועיי מ"ש"כ בשמעתא עמיקתא גליון קס"ג. וכמו"כ אם יתקע ויסמוך על המקלין ע"מ שלא להפסיק מ"מ הרי יצטרך לחזור ולתקוע לצאת דעת המתירים ויש לחוש קצת לתקוע שלא לצורך, עיי ברמ"א (ס"י תקצא)]. וכן הסכימו מחשובי המורים].

עשרת ימי תשובה

צום גדליה

מתענים למחרת ר"ה, והוא תענית צבור. [רמ"א (סי תרב)]. ועיי בשמעתא עמיקתא – הלכות מצויות לתעניות בזה. ויש לכל אדם לפשפש במעשיו ולשוב ממעשים הרעים בימים אלו. [רמ"א (סי תרב)]. ויקרא באגרת התשובה של רבינו יונה. [מ"ב (סי"א)].

רביבות תפלות

בימים שבין ר"ה ליוה"כ (לבד משבת) מברכים בתפלות ותחנונים. [שו"ע (סי תרב) ומ"ב (סי"א ב)]. ואומרים אבינו מלכנו ערב ובוקר. אפילו אם חלה מילה, שאין אומרים תחנון, אומרים אבינו מלכנו. וכמו"כ אומרים א-ל אך אפים ולמנצח. ואומרים בכל יום ג"פ ויודי קודם עלות השחר (וכן מיום א' דסליחות עד ערי"ה אומרים ג"פ ויודי), מלבד בערב יוה"כ שאין אומרים אותו אלא פ"א. [רמ"א (שם) ומ"ב (סי"ג, ה)]. ומנהג העולם לומר ויודי "שמונ"ו רק פ"א בכל יום. [כן הוא ע"פ האר"י ז"ל (הובא בבאר היטב שם ס"ק ב) והמעשה רב (אות רב)]. **אבינו מלכנו בערב שבת תשובה**

במנחה של ערב שבת תשובה אין אומרים אבינו מלכנו. [שעה"צ (סי תקפד אות ז)]. ומנהג הספרדים לאומרו אף בשבת ובר"ה, אבל מדלגים על א"מ חטאנו לפניך, מחול וסלה, ושאר א"מ שזכר בהם חטאות ועונות וודו"יים. [כח"ח (סי תקפד אות טו וסי תקפד אותיות ז-ח)]. **צדקתך ששבת שבעשית**

שבת שבין ראש השנה ליום כפור המנהג לומר בו צדקתך צדק. [רמ"א (סי תרב)]. **הפטרת שובה ישראל**

בשבת זו מפטרים "שובה ישראל", ונוהגים שאין נער אומר הפטרה זו. [מ"ב (סי"א)].

הזכרות שבתפלה

המלך הקדוש והמלך המשפט

בעשרת ימי תשובה אומר בתפלת י"ח "המלך הקדוש" במקום "הקל הקדוש", "המלך המשפט" במקום "מלך אוהב צדקה ומשפט". [שו"ע (רס"י תקפב)]. משום שהם ימי דין שהקב"ה יושב ודן כל העולם ומראה ממשלתו שהוא בכל משלה. [מ"ב (שם)]. **טעה ולא הזכיר (המלך הקדוש או המלך המשפט)**

אם טעה ולא הזכיר המלך הקדוש, חוזר לראש (דחזקה מה שהוא רגיל הוא מזכיר). אבל בהמלך המשפט, אם נזכר קודם שעקר רגליו, חוזר לברכת השיבה שופטינו ואומר משם ואילך על הסדר. [שו"ע (שם) ומ"ב (סי"ג)]. ואם לא נזכר עד שעקר רגליו דעת השו"ע (שם) שחוזר להתפלל. אולם דעת הרמ"א (סי קיח) שכל שסיים הברכה אינו חוזר (ואם הוא תכ"ד יתקן, עיי מ"ב)]. ולמעשה אינו חוזר, וי"א כן אף לבני ספרד. [כח"ח (סי קיח אות א)]. **תיקן תוך כדי דבור**

אם נזכר תוך כדי דבור מחתימת ברכת הקל הקדוש או מלך אוהב צדקה ומשפט, יתקן מיד. [שו"ע (סי תקפב סי"ג) ומ"ב (סי קיח סי"ג)]. והיינו שלא שהה משמור הקל הקדוש רק כדי ג' יתרבות, ואם שהה יותר משיעור זה לא מועיל חזרתו. ואפ"י לפני זמן זה אם התחיל ברכה אחרת שוב לא מועיל תיקון. [מ"ב (סי תקפב סי"ג)]. **מסופק אם התם כדין**

אם הוא מסופק אם אמרו, חוזר לראש (דחזקה מה שהוא רגיל הוא מזכיר). [שו"ע (סי תקפב)]. ואם התחיל הברכה שלאחריה, אלא שהוא מסופק עכשיו אם תיקן את עצמו בהמלך הקדוש בתכ"ד או לאחר כדי דבור, י"א ש"א"צ לחזור. [הליכות והנהגות תשרי עמ"ט]. וי"א שצריך לחזור. [שד"ח (מע"ר ר"ה סי ג אות טז) והגר"מ"ק שליט"א (אשי ישראל פמ"ה הנה גרנ)]. ולמעשה לא יחזור. [כיון שיש מוח' הולכים מספק להקל, עיי בשמעתא עמיקתא גליון פ"ג].

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון – טל: *6761 י"ש להקיש 3-8-1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "גרוים פלוס" – יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

העלון נתרם לע"פ מרדכי מנחם מנדל בן אברהם יעקב זצ"ל – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

שמעתא עמיקתא – להצטרפות לרשימת התפוצה בדוא"ל יש לשלוח בקשה לכתובת: amikta@amikta.co.il או amikta571@gmail.com

